

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Izšel zjutraj, razen nedelj in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostori:
2887 E. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2887 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIV. Cena lista je \$5.00. Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., petek, 4. septembra (September 4), 1931. Subscription \$6.00 Yearly. STEV.—NUMBER 207

Kralj Aleksander odpravil diktaturo v Jugoslaviji

Razglas o vzpostavitvi parlamentarne vlade prišel nepričakovano. Parlament bosta tvorili dve zbornici. Splošna in tajna volilna pravica za vse osebe stare nad 21 let. Vsi trije jeziki uradno priznani in vse stare politične stranke so reprezentirane v novi vladi

Belgrad, 3. sept. — Kralj Aleksander je sinoči svojevolično odpravil diktaturo, ki je bila ustanovljena 6. januarja 1929, in v Jugoslaviji je spet dobila parlamentarno vlado. Kraljeva deklaracija, katero je podal na ramatnični seji kabineta, je priložnostno izmenjavano in je napravila iznenadeno.

Kralj sam je sestavil novo ustavo. Ustava določa dve zbornici, ki bosta tvorili parlament, kateri bo izvoljen potom splošnih in tajnih volitev. Osebe obdobja spola stare nad 21 let imajo volilno pravico. Polovica članov višje zbornice bo izvoljena, drugo polovico bo imenoval kralj. Vsi trije jeziki, srbski, hrvaški in slovenski, bodo uradno priznani in proglašena bo popolna verska svoboda.

Kraljev razglas se glasi, da je bil pripravljen, da izkazuje, da so pridobile v času diktature dovoljujejo definitivno organizacijo državnih institucij in da amerava sedaj usmerjati tok naše politike na širši podlagi in direktnim sodelovanjem ljudstva. Nova konstitucija garantira državljanom civilne svobodščine, čeno kot druge zapadne evropske države, kakor tudi svobodo tiska.

Predno je kralj podal razglas odpravi diktature, so bile objavljene nekatere izjeme kabineta. Kralj je imenoval ede osebe za ministre brez portfelja: Kosta Timotijevoč, Ivan Polacek, R. Stanič, Ivan Učeli, Pavle Matić in Hasa eković; dr. Adalbert Kramer, bil imenovan za ministra javnega dela, M. Kojic pa za ministra pravosodja. Novi kabinet je bil zapisan.

Voditelji vseh starih političnih strank so reprezentirani v novi vladi.

Francoska diplomacija triumfirala

Nemčija in Avstrija se bosta morali ukloniti zahtevam Francije in se odpovedati carinski uniji. Upanje na vse-nemško unijo se razblinilo

Zeneva, 3. sept. — Pričakuje se, da bosta Nemčija in Avstrija danes upognili kolena pred francosko komisijo Lige narodov in odločili izjavo, s katero se bosta podvedali predlagani nemško-avstrijski carinski uniji. Obe državi sta prisiljeni to storiti vlad desperatne ekonomske situacije, kajti Francija je edina država, ki lahko nudi Nemčiji in Avstriji finančno pomoč.

Odpočitek projekta carinske unije pomeni nadaljnji triumf za francosko diplomacijo. Francija je odprto izjavila, da Avstrija in Nemčija ne moreta pričakovati finančne pomoči, zato se ne odrečeta carinski uniji. To stališče pomeni, da je vsako upanje na ustanovitev vsenemške unije izgubljeno.

THOMAS URGIRA IZREDNO ZASEDANJE KONGRESA

Poslal je apel predsedniku Hooverju, naj kongres dovoli posojilo za pobijanje bede

New York, 3. sept. — Izjavljajo, da ima načrt glede petmilijskega vladnega posojila oporo v javnem mnenju, je Norman Thomas, predsedniški kandidat socialistične stranke leta 1928, včeraj poslal pismo pred-

DEPRESIJA V STAVBINSKI INDUSTRIJI

Posledice trpijo tudi železniški delavci

Washington, D. C. — (FP) — Narasčajoča depresija v stavbni industriji bo povečala brezposelnost med železničarji, pravijo ekonomski, ki proučujejo stalni padec stavbnih dovoljenj in kontraktov.

Stavbni material tvori več kot 20% tovorne toneže ameriških železnic. Pošiljatelji tega materiala protestirajo proti zvišanju cene za 15%, ki jo zahtevajo železniški magnati, in naglašajo dejstvo, da se stavbna industrija nahaja v desperatnem položaju. Dočim je bilo v petih letih do l. 1930 povprečno oddanih kontraktov za nabavo stavbnega materiala v vsoti \$16,000,000 dnevno širom Amerike, so ti kontrakti znašali v zadnjih mesecih tekočega leta le \$5,600,000 na dan. Ako bo meddržavna trgovinska komisija dovolila zvišanje prevoznih cen bodo pošiljatelji še bolj prizadeti.

Pričakuje se, da bodo železničarji podpirali zahteve stavbniških unijs, ki bodo predložene na prihodnjem zasedanju kongresa, da se podvzame drastične mere za poživljanje stavbinske industrije potom federalnih apropiacij za konstrukcijo javnih del.

Bankir urgira federalno pomoč za brezposelne

Svari pred posledicami, ako bo administracija ignorirala položaj

Syracuse, N. Y. — (FP) — Potreba za federalno pomoč za stotisoče brezposelnih je bila jasno dokazana, ko je Peter D. Brady, predsednik Federation Bank & Trust Co., urgiral delegate na konvenciji državne delavske federacije, naj pritisejo na predsednika Hooverja, da skliče konferenco članov svojega kabineta in gospodarskih veščakov, da razpravljajo o akciji za bedne.

"Federalna vlada mora vzeti v svoje roke problem brezposelnosti," je dejal Brady. "Posamezniki, države in delavske organizacije ga ne morejo rešiti brez sodelovanja vlade. Ako je ameriško ljudstvo lahko pokupilo vladne bonde za časa svetovne vojne, bi jih lahko tudi sedaj. Brezposelnost izpodkopa temelje, na katerih so zgrajene ameriške institucije. Posledice bodo usodne, ako se vlada pravdočasno ne zave in podvzame definitivno akcijo za pomoč žrtvam depresije."

sedniku Hooverju, v katerem ga urgira, naj skliče izredno zasedanje kongresa, da dovoli posojilo, ki naj bi se porabilo za pobijanje bede in brezposelnosti.

Thomas v pismu naglašajo, da je privatna dobrodelnost silno pomanjkljiva v sedanjih situaciji. Sugestiral je, da vlada lahko dobi denar za to posojilo z zvišanjem davkov na visoke dohodke. "Jaz ne trdim, da bo posojilo odpravilo krizo, ker je pregloboko ukoreninjena v bistvu kapitalizma," pravi Thomas. "uverjen pa sem, da bi poživelo industrijske aktivnosti."

Rudarjem delijo 'privatno pravico'

Zaslišanje radi izgrediv v Canonsburgu za zaprtimi vrati. — Simpatičarjem in poročevalcem prepovedan vstop na sodnijo. — Brutalno ravnanje z aretiranci.

Washington, Pa. — (FP) — Privatni rudniki, privatne ceste, privatne kempje, privatne cerkve, privatne šole. Vse je privatno v rudarskih okoliših zapadne Pennsylvanije. Najbolj privatne pa so oblasti, ki dele rudarjem privatno pravico.

Moč privatnih interesov je bila najbolj razvidna na sodišču okraja Washington, kjer so stali pred sodnikom rudarji, ki so bili aretirani v Canonsburgu radi izgrediv med pripadniki National in U. M. W. unijs. Prvo zaslišanje je bilo strogo privatna afera. Sodni slugi so imeli ukaz, da ne smejo dovoliti vstopa nobenemu simpatičarju aretiranih rudarjev. Tudi poročevalcem Federaliziranega tiska je bil zabranjen vstop.

Na drugi strani je prišel Fagan, predsednik pittsburskega distrikta Lawisove unijs, s 40 spremljevalci na sodišče. Tem oblastim niso delale nikakih zaprek, medtem ko je 300 simpatičarjev aretiranih moralo zapustiti sodnijo. V sodno dvorano se je bil vseeno vtihotapil neki rudar, ki pa je bil izsleden in poslan pred prosekutorja. On mu je po daljšem izpraševanju ukazal, da mora zapustiti okraj ali bo šel pa za sile.

Vsa procedura pred sodiščem je bila izven zakonov države in ustave Združenih držav. Ravno tako tudi postopanje z aretiranci v ječi. Točno število teh je bilo namrečeno število, ko se je pričelo zaslišanje. Teh je šestnajst. Oblasti so jih več dni po aretaciji držale "incommunicado." Ležati so morali na cementnem tlaku in so z njimi tudi drugače brutalno postopali. Leo Thompson, glavni obtoženec, je radi tega še vedno bolan, ravno tako tudi Stella Rogafsky, ki radi boleznii ni bila pritrpana pred sodišče.

Med aretiranimi je tudi neki fotograf, kateremu je policija razbila kamero, ko je snemal slike rudarske "bitke." Drugi je neki Jugoslovčan, ki je le malo več angleščine in je na sodišču radi tega priznal krivdo, da si je nedolžen in ima prico, da se je nahajal ob času izgrediv v drugem kraju.

Fašistično sodišče obsodilo belgijskega profesorja

Rim, 3. sept. — Belgijski profesor Leo Moulin, ki je bil obtožen razširjanja protifašistične propagande, je bil včeraj pred izrednim sodiščem za zaščito države obsodjen na dve leti zapora. Ko bo prestal kazen, bo izgnan iz Italije. Dva njegova sokrivca, oba Italijana, sta prejela enako kazen.

SPOR MED PAPEŽEM IN MUSSOLINIJEV KONČAN

Dogovor med Vatikanom in Kvirinalom podpisan. Obe strani zadovoljni z novim paktom

Rim, 2. sept. — Kontroverza med papežem in diktatorjem Mussolinijem, ki je pričela s nasilji pred tremi meseci in ji je sledil besedni boj, kateri je vzbudil pozornost vsega sveta, je bila včeraj končana.

Pogoji novega mirovnega pakta določajo, da papež spet dobi kontrolno nad 500,000 člani klubov katoliške akcije, katero je Mussolini razpustil s posebno odredbo v prvih dneh spora, toda aktivnosti teh klubov se morajo omejiti na strogo verske zadeve.

Mirovni pakt vsebuje tri glavne točke sprave: 1) Klubi katoliške akcije se ne smejo vmešavati v politične zadeve in sprejeti morajo italijansko zastavo za svojo; 2) katoliška akcija se ne sme vmešavati v aktivnosti strokovnih unijs; 3) zborovanja klubov katoliške akcije morajo biti omejena le na versko vzgojo mladine in se ne smejo baviti z atletiko.

Novi dogovor je le nekakšna izpopolnitev 43. točke konkordata, ki dovoljuje obstoj organizacijam katoliške akcije "vsega vsake politične stranke in pod direktno kontrolo cerkvene hierarhije, katere edini cilj je propagiranje katoliških principov." Direktorje katoliške akcije bodo imenovali škofje in ti se ne smejo drušiti s protifašističnimi strankami. S tem je Mussolini dobil močno garancijo, kakli škof mora biti sprajemljivi vladi in mora prisesti lojalnost kralju.

Fašistična stranka je v prietku spora izjavila, da članstvo v obeh, fašističnih in katoliških organizacijah, ne gre skupaj, toda ta deklaracija je bila sedaj umaknjena.

Vatikansko glasilo "Osservatore Romano" je z zadovoljstvom sprejelo dogovor in fašistični listi se tudi strinjajo z njim.

Farmar-delavska stranka imenovala predsedniškega kandidata

Rochester, Minn., 3. sept. — A. C. Townley, ustanovitelj Ne-strankarske lige, je bil nominiran za predsedniškega kandidata Združenih držav farmar-delavske stranke na tujaknjši konferenci državne organizacije. Njegovo nominacijo mora odobriti narodna konvencija stranke, ki se bo vršila čez dva meseca.

Berlinska borza odprta

Berlin, 3. sept. — Berlinska borza, ki je bila zaprta sedem tednov, je bila včeraj odprta in je pričela z rednim poslovanjem.

Chilejski kabinet podal ostavko

Revolta med moštvo vojne mornarice še ni potlačena. Rebeli zapirli častnike. Finančna in ekonomska kriza pretresa republiko

Santiago, Chile, 3. sept. — Vlada republike Chile je sinoči demisijsko in danes bo pričel kongres s izrednim zasedanjem, da odloči o razglasitvi obsednega stanja, katerega zahteva podpredsednik Trucco.

Arturo Alessandri, bivši predsednik, je včeraj umaknil svojo predsedniško kandidacijo. Izjavil je, da se mu v sedanjih situaciji zdi najbolj umestno, ako se popolnoma odstrani iz političnega poročila.

Revolta med moštvo vojne mornarice se širi, da so včerajšnja poročila govorila, da so častniki dosegli sporazum s moštvo.

Rebeli so ujeli dva admirala in večje število častnikov ter jih zapirli. Odbor za strategijo je naznanil, da bo poslal vojaške aeroplane v pristanišča Coquimbo, kjer se rebeli koncentrirajo. Komunikacijske zveze med mestom in ostalimi kraji republike so bile pretrgane. V revolto je zapletenih krog tritisoč mornarjev.

Republika se nahaja v opasnem finančnem položaju od zadnje revolucije valed deflacijske vladnih bondov. Vlada je uvedla drastične redukcije v raznih departmentih, toda krize ni kljub temu mogla preprečiti.

ŠPANJA BO KAZNOVALA ČLANE BIVŠIH VLAD

Štirje generali in dva admirala opozorili na obsežno neodzadnje aretacije. — Delavski nemiri v raznih mestih

Madrid, 3. sept. — Španska vlada je včeraj podvzela akcijo, da privede bivše člane dveh diktatorskih vlad pred sodni tribunali radi "neustavnih činov," ki so jih izvršili v zadnjih osmih letih za časa militaristične diktature, ki je vladala monarhijo pred strmoglavljenjem kralja Alfonsa.

General Berenguer, brat bivšega premijerja, ki je nasledil Primo de Rivera kot diktator, trije drugi generali in dva admirala so bili včeraj aretirani. Drugih deset članov Berenguerovega kabineta, med njimi general Ando, podadmiral Del Los Reyes, grof Andes, grof Gastado in Calvo Socelo, so zaznamovani za aretacijo. Par teh je pobegnulo z Alfonzom v inozemstvo.

Pričakuje se, da bodo vsi ti prignani pred izredni tribunal, ki ga bo imenoval parlament in kateri bo določil težke kazni.

Iz raznih španskih mest prihajajo poročila o štrajkih in delavskih nemirih. V Saragosi so se spoprijeli stavkarji s policijo in več oseb je bilo v bitki ranjenih. V Cartageni in Osuni so brezposelnji navallili na prodajalne in jih opleniili.

Smith obtožuje državnega bančnega nadzornika

Chicago, 3. sept. — Državni pravdnik za okraj Lake A. V. Smith je obtožil državnega avditorja Oscar Nelsona, da je bila Waukegan State banka ne-solventna v septembru lanskega leta, ko so državni uradniki pregledali njeno poslovanje, toda vzlic temu ni Nelson ukazal, da se banka zapre. Devet mesecev pozneje je banka propadla in vlagatelji so izgubili velike vsote denarja. Smith obtožuje Nelsona kriminalnega zanemarjanja dolžnosti.

Aretacije stavkarjev

Pateron, N. J., 3. sept. — Policija je včeraj aretirala 65 sivilnih delavcev, članov Ameriške delavske federacije, ker so krili injunkcijo proti piketiranju neke sivilne tovarne, v kateri je bila proglašena stavka.

NAČRT ZA JAVNA DELA POPOLNOMA SKRAHIRAL

Pittsburgh se bo vrkel v naročje miloščini

Pittsburgh, Pa. — (FP) — V s nade, da bo Pittsburgh rešil vprašanje brezposelnosti s obsežnim programom javnih del, so se razblinile in ostal je le glasbol. Lansko simo je bil organiziran odbor veljakov s namenom, da preskrbi delo "vrednim" brezposelnim. V ta namen je skušal sbrati tri milijone dolarjev, kampanja pa mu je prinesla komaj eno tretjino te vsote, katero so pripevali večinoma uposleni delavci.

Mestno časopisje seda priznava, da je načrt skrahiral, ravno tako tudi podjetniški odbor, ki je imel brezposelnim preskrbeti delo. Odbor je po dolgih mesecih dogradil, da je dva milijona dolarjev najvišja vsota, katero more Allegheny okraj potrošiti za izredna javna dela.

In ko je governor Pinchot razgall v javnosti veliko bedo in urgiral federalno pomoč za en milijon brezposelnih v državi, je tudi pittsbursko časopisje s izrednim odborom vred priznalo, da je odborov načrt skrahiral. V najboljšem slučaju bi samogel okraj dati delo le 12,000 naj-potrebnejšim delavcem, in to le za 42 dni po \$4 na dan.

Mestni veluimi so sedaj prišli do sklepa, da se vršijo v naročje poniževalni miloščini. Izrekli so se za skupno kampanjo s Welfare fondom, v kateri bodo meseca novembra skušali nabiti pet milijonov dolarjev. Pri-tisnili bodo sopot na uposlene delavce.

Lansko simo so uslužbenci v veliki Westinghouse tovarni pri-spevali \$75,000 v sklad za lažnje bede, sedaj pa je tovarna skoraj prazna. Šlične razmere so tudi v jeklarski industriji, ki obratuje s reduciranimi močmi par dni na teden. V trgovini ni nič bolje. Neka departmarna trgovina je pred enim letom upo-slevala 80 uslužbenov, sedaj jih ima še deset.

To pomeni, ako bodo hoteli le-ščiti kapitalizma sbrati skupaj pet milijonov dolarjev, bodo morali sami poseči precej bolj globoko v žep kot so lansko simo, ker delavci so večinoma na cesti ali pa delajo par dni na teden.

Izredno zasedanje angleškega parlamenta

MacDonaldov kabinet pripravil dve predlogi za rešitev finančne krize. Laboriti organizirali opozicijo

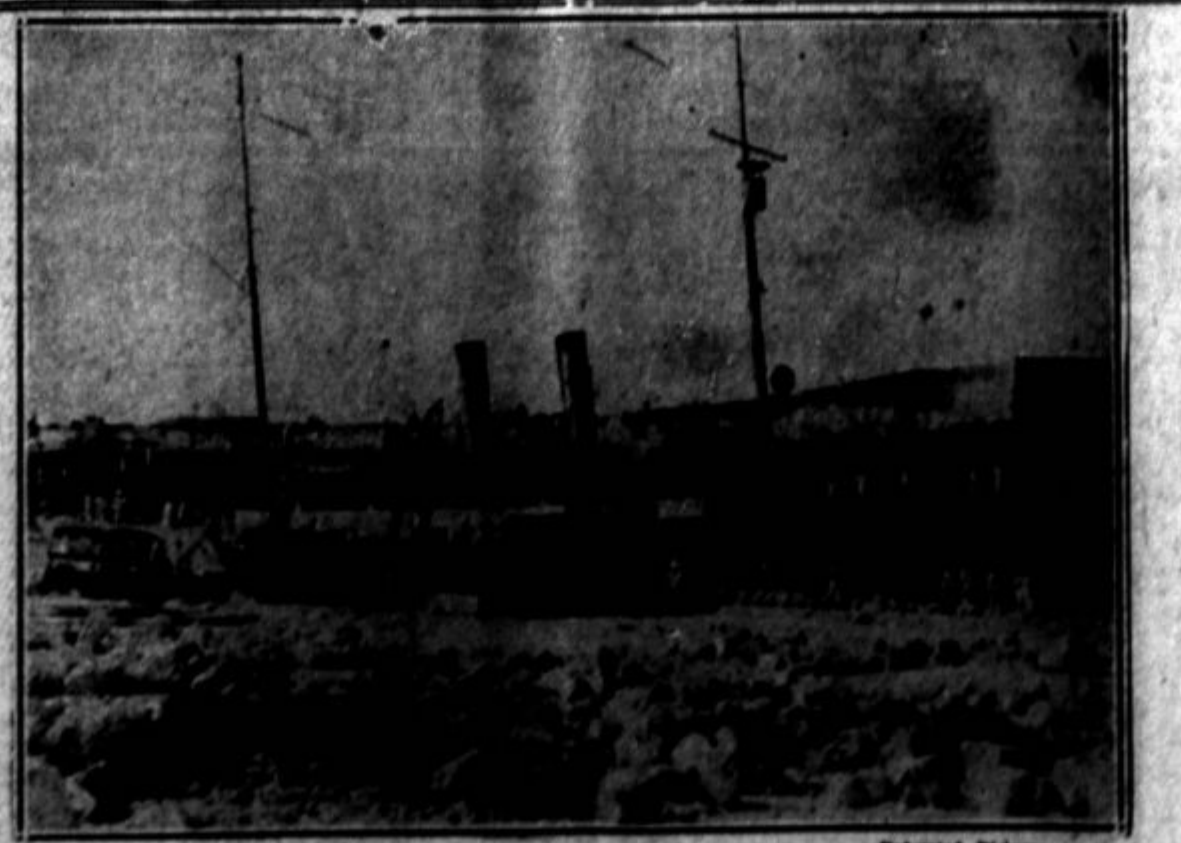
London, 3. sept. — Vlada je pozvala parlament na izredno zasedanje, ki se odprvi v torek, 3. septembra, in čigar glavna naloga bo sprejetje programa za rešitev finančne in ekonomske krize, ki je največja v zgodovini Velike Britanije.

MacDonaldov koalicijski kabinet je sinoči končal s svojim delom in odobril načrt, s katerim upa, da bo uravnovesil grozeči deficit \$500,000,000.

Vlada bo predložila dva zakonska dodatka. Eden vsebuje načrt o znižanju izdatkov, drugi pa predvideva nove davke.

MacDonald bo v svojem odto-vtenem govoru apeliral, da parlament izreče zaupnico vladi, da bo potem lahko uveljavila ekonomske program.

Medtem, ko se vlada pripravljala na izvršitev svoje naloge, so laboriti pod vodstvom Arthur Hendersona, bivšega zunanjeja ministra, organizirali opozicijo, ki bo pobijala načrte koalicijskega kabineta. Pričakujejo se arditte bitke, kajti laboriti bodo nasprotovali zahtevam glede znižanja podpore brezposelnim.

Slika kaže kubansko bojno ladjo, ki je zaplenila vatašem večjo zalogo streliva v Jibari in ga izločila na suho v Havani.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Maribor: na Edinosti drine (izven Čilena) in Kanadi \$3.00 na leto, \$1.50 na pol leta, \$1.50 za četrt leta; na Čilenu in Čilio \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na inozemstvo \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$3.00 per year, Chicago and Cileiro \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena glasila po doporilu — Recepti se ne vračajo.

Advertising rates on agreement — Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s Glasom:

PROSVETA

2657-59 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Dobro je obklesati, na primer (Avg. 31, 1931), poleg valena izena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom postala nevoljna. Ponovno jo pravilno, da se vam list ne uselvi.

Zastopniki, ki niso zastopali

G. Ivan Mladinec iz New Yorka, ki je bil to poletje na "izseljenjskem kongresu" v Jugoslaviji, je poslal Prosveti dolg popravek z ozirom na naš članek "Farsa v Zagrebu", objavljen v Prosveti 15. julija t. l. Popravek je objavljen v tej številki Prosvete pod "Glasovi iz naselbin".

Smišl Mladinecovega dopisa je, da je naš članek "Farsa v Zagrebu" slonel na poročilih starokrajškega časopisa, ki niso bila pravilna, kajti posamezni časnikarji poročevalci so pisali "kakor se jim je zdelo najpriladnejše". Z drugimi besedami se to pravi, da so pretiravali. Na ta poročila se torej ne bi smela Prosveta ozirati. Edini list — pravi G. Mladinec — ki je pravilno poročal o izseljenjskem kongresu, je zagrebški "Iseljenik", glasilo Saveza organizacija iseljenika v Zagrebu, torej uradni organ tiste reči in Prosveta je tudi prejela dotično številko s poročili.

Yes, prejela je, toda v "Iseljeniku", broj 8 z dne 1. avgusta, je toplo pohvaljena vsa "jugoslovenska štampa", ki je tako navdušeno poročala o sprejemih in zborovanjih ameriških izseljenikov v Jugoslaviji; citirani so tudi odločki iz ljubljanskih listov. "Iseljenik" se nikjer ne pritožuje čez nepravilna poročila in v polni meri odobrava njihovo pisanje in poročanje. Prav tako niso posamezni izseljeniki, med temi tudi G. Mladinec, ki so na svojo pest kongresirali v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, nikjer — kolikor je nam znano — objavili kakih popravkov v starokrajških listih, ki so jih nazivali "zastopnike našega naroda v Ameriki". Zakaj se niso že takrat oglašali s popravki v listih, ki so to prvi priobčili?

Glavna točka Mladinecovega dopisa torej je, da so bili ameriški udeleženci izseljenjskega kongresa v Jugoslaviji pomotoma nazvani za zastopnike ameriških Jugoslovancev. Rad priznava, da niso reprezentirali nikogar kakor le sebe in tudi niso nikomur odgovorni za svoje referate in vse drugo početje v Jugoslaviji. To je trdila tudi Prosveta in G. Mladinec je potrjuje, kar smo zapisali v članku z dne 15. julija, namreč: "... Dotični zastopniki zastopajo le sebe in nekatere svoje grupe in skupice, nikakor pa ne vseh izseljencev, ki jih niso nikdar pooblastili in ogromna večina niti ne ve, da se ima vrstiti, oziroma da se vrši neki "izseljenjski kongres" v Zagrebu.

Stvar je zdaj na jasnem in z naše strani ne bo več nobene besede glede tega. Saj za drugo ni šlo. Sporna točka je bila, če ameriški udeleženci kongresa res nastopajo kot kakšni zastopniki in pooblaščenici ali ne. Ker pa G. Mladinec zdaj izjavlja, da niso nikogar zastopali, je s tem sporna točka rešena.

Drugo nas ne zanima. Vse ono, kar so izseljeniki govorili in zaključili v Jugoslaviji, je njihova stvar, ne naša.

H koncu lahko pripomnimo, da časopisje v stari domovini še ni prenehalo s poročili o "zastopnikih" ameriških Slovencev. Na primer ljubljanski "Jugoslovian" piše z dne 18. avgusta, da je na neki neji v Ljubljani poročal zastopnik ameriških Slovencev Anton Grdina, ki je podal črtno sliko o naših ljudeh v Ameriki in posebej se v Clevelandu, kjer živi okoli 40.000 Slovencev. Predlagal je, naj bi odpotovala v Ameriko nekakšna komisija, ki naj bi priporočala našim izseljencem, da ameriško je mnogo bolj tok denarja v domovino." Zelo interesantno. Kakor vse kaže, so se kongresirali in seje v Jugoslaviji sukale v glavnem okoli ameriškega denarja.

Se bolj, interesantno je — to mora zanimali zlasti rojake v Clevelandu — kar piše "Iseljenik", da je Anton Grdina odgovoren za napredek slovenske kolonije v Clevelandu in da je njegova zasluga, da so cele ulice tega mesta v rokah Slovencev in Hrvatov in da radi njega vsi dobro tirijo.

Ker G. Mladinec odklanja verjetnost starokrajških poročil, bo vsekakor vse to bunk. Toda zadnje o Grdini, da on živi vso metropolo, je poročal "Iseljenik", uradno glasilo vseh onih, ki so vodili kongres in na katerega se lahko zanesemo! Kako se ta absurdnost strinja s resnico, naj se ukvarjajo "zastopniki" sami, če se hočejo. Za nas je to vse skupaj predpustna burka.

Kje je tisti famozni vogal, za katerim stoji misel Prosperiteta in čaka, da skoči velik zajc iz majhnega grma?

Glasovi iz naselbin

G. Mladinec priznava, da je zastopal le sebe na kongresu v Jugoslaviji

New York. — Na povratku iz Jugoslavije prečitao sam Vaš članek "Farsa v Zagrebu", štampan v Prosveti od 15. julija 1931.

Istine radi, dopustite da Vaši c. čitatelji čuju i drugo zvonjo.

1) Izseljenjski kongres, održan u Ljubljani, Zagrebu i Beogradu, sazval je Savez Organizacija Iseljenika u Jugoslaviji, kojemu je odavna predsjednikom g. Milan Marjanović. Kao takav, g. Marjanović je predsjedao kongresu. On je bio predsjednikom ove organizacije prije, nego je imenovan šefom Centralnog presbira. Očito je, da Vam te činjenice nisu bile poznate.

2) Još mjeseca marta Izseljenički odbor je razaslao svima našima novinama, pa i Prosveti, svoju izjavu "Cilj izseljenjskega kongresa." Među ostalim nalazi se u toj izjavi i ova stavka:

"Svrha tega kongresa je v glavnem informativna; nekako nujno potrebno predhodno delo, da se pravilno pojmi problem vseh njegovih posameznosti, opredelijo se pristopi k njegovemu definitivnemu reševanju v sodelovanju s zastopniki iseljenicov samih."

Prigodom otvaranja kongresa u Ljubljani, predsjedatelj, g. Marjanović, je naglasio, "da je ove pripremni kongres iseljenika, posilje kojega će istom biti moguće da se organizuje reprezentativni kongres ovlašćenih delegata naših iseljeničkih naselja i organizacija." (Vidi "Novi Iseljenik" za avgust).

U prvom referatu na kongresu, kojega je čitao g. Juraj Dević, a koji je odštampan u istom broju "Novog Iseljenika" (a kojega je Prosveta primila), stoji:

"Mi nismo ovdje došli da predstavljamo, niti smo došli da govorimo u liče ime, sem u svoje..."

Slične izjave bile su opetovane i na kongresu i izvan njega. Dosljedno, ne stoji navod spomenutoga članka, da su se izseljenici prikazivali zastupnicima iseljenika i njihovih organizacija. Kao imalo po značin novinar-skog izveštavanja, zna, da je nemoguće kontrolirati ni diktirati tako izveštaje u štampi, a to i Vi, g. uredniče, vrlo dobro znate. "Novi Iseljenik," kao glasilo organizacije, koja je kongres priredila, donio je tačan izveštaj o tečaju kongresa i doslovno referate, koji su bili izneseni pred kongresom. Takav izveštaj otvoren je objektivnoj kritici, a ne oni izveštaji pojedinih novinskih reportera, koji su pisali, kako im se pričnilo najzgodnijim.

Stoga, objeda, da su izseljenici misoreprezentirali sebe pred domovinskom javnost, apsolutno je netačna i nelastina.

3) U vezi sa "Jugoslovenskim Almanakom" člankopisac navodi, da su "informacije zelo šepave, vsaj kolikor se tiče SNPJ in njenega premoženja."

Iakreno žalim pogrešku. Naglasujem, medjutim, da se nije uvukla nepaznjom urednika. Na 6. aprila o. g. potpisani je razaslao svim organizacijama upitni arak (što čini već dugu niz godina) sa molbom, da odgovora na postavljena pitanja i povrate. Takav arak poslan je i na SNPJ. Prije samih pitanja stoji:

"Following my annual custom of compiling the figures of standing of Yugoslav Fraternal Organizations in the United States and Canada at the end of each year, will you kindly assist me by filling in the answers to the following questions as relating to your organiza-

tion as of December 31st 1930?" (Prišlerjak arka prilajem.)

U "J. A." štampani su podaci o našim organizacijama onako, kako ih je uprava SNPJ poslala. Za pogrešne podatke Prosveta ne može da drži odgovornima urednike "J. A."

Pošto je "J. A." prva publikacija te vrste, prirodno je da nije potpun, pa je želja urednika, da javnost i štampa istaknu netočnosti i manjkavosti njegove, kako bi se jednom moglo da dodje do što tačnijih podataka o našem životu u Americi.

Ovime sam dokazao neispravnost svih navoda iznesenih u članku "Farsa v Zagrebu." Molim, da mi se dopusti da dodam još jednu tačku.

4) Iseljenički kongres, održan u Ljubljani, Zagrebu i Beogradu, bio je prvi takav pokušaj u historiji iseljeničtva. Djelokrug i karakter njegov bio je jasno ocrtan i objavljen mjeseci unapred i nije moglo biti sumnje o tome, što želi da postigne i koga će da reprezentuje. Objektivni posmatrači priznaju da je svoj cilj postigao u potpunosti, mjeri, dapače i više nego se očekivalo.

Od ozbiljne javnosti i štampe s pravom bi se očekivalo, da će ozbiljno tretirati ovaj pokušaj i podvrgnuti konstruktivnoj kritici izjave, koje su iseljenici dali na kongresu. Sa zadovoljstvom konstatiram, da je većina naše štampe tako i shvatila svoju dužnost. To je i želja svih učesnika kongresa, da se njihovi izveštaji i zaključci podvrgnu strogoj i iskrenoj analizi, jer samo na taj način moguće je spremiti tlo za daljnja nastojanja u istom pravcu. Medjutim, neobzbižno je kad stanovita naša štampa prelazi preko toga, pa se hvata koje-kakvih sitnica i ulazi u lična zadirkivanja, jer time ne može da umanji važnost održanog kongresa, i istovremeno šteti najboljim interesima našega naroda ovdje i u starom kraju.

Sa odličnim poštovanjem i kolegijskim pozdravom,

Ivan Mladinec.

Pripomba uredništva: Odgovor Prosvete na gornji dopis je v današnjem uredniškim članku. Glede pomote v "Jugoslovenskem Almanaku" tikajoče se premoženja SNPJ, bo odgovorilo tajništvo SNPJ.

Reševanje kapitalizma. Zakaj pišem o Rusiji

Milwaukee, Wis. — V sredo dne 5. avgusta je stopila v Nemčiji v veljavo boljševiška odredba, vladni diktat, določajoč, da je pod kaznijo deset let zapor prepovedana vsaka spekulacija s tujo valuto in da se sme nemake marke kupovati in prodajati samo potom državne banke in po njej določeni cenit. To je natančno tisti sistem, katerega je uvedla sovjetska vlada pred desetletjem in kateri je bil toliko zasmešan po vseh kapitalističnih deželah. Tisti dan, ko so časopisi priobčili to novico, je bila priobčena obenem izjava nekega člana vladnega farmerskega odbora, kateri resno opozorja ameriško vladno kakor tudi farmerje, da morajo opustiti dosežani način obdelovanja zemlje in se poslužiti ruskega načina, to je, združenega obdelovanja. Obenem pa so tisti časopisi priobčili nasvet velikega pisatelja Shawa, vsem mladim ljudem, ki se glase "Pojdite v Rusijo, edino tam je bodočnost za vas!"

Tako skušajo rešiti kapitalizem pred propadom, umirajoče-

mu hočejo vlti življenjske sile, nečesto pa ozdraviti ali odstraniti vzrokov smrtonosne bolezni.

V kapitalističnih časopisih se sedaj večkrat čitajo nasveti brezposelnim delavcem: Pojdite ljudje božji na farme — ogromne planjave neobdelane zemlje vas čaka, čaka vas kruh, čaka vas delo. Toda v naslednjih vrstah pa že svarijo farmerje naj ne obdelujejo toliko sveta, oziroma naj ne sejejo toliko pšenice — ker ni trga.

Mogoče si bo kdo izmed čitate- ljev Prosvete mislil, da pretiravam, ker se vedno na novo vračam k sovjetski Rusiji v svojih dopisih. Da me bodo razumeli, moram pri tej priliki omeniti podrobnosti iz mojega preteklega delovanja.

Nikdar nisem mogel pozabiti velikega socialističnega voditelja Bebelja, ki je nekoč rekel: "Dokler bo evropsko organizirano delavstvo ogražala košarka nagajka, ni upanja na popolno osvoboditev". Kdor pozna delavske boje iz preteklosti in zgodovino socialdemokracije v Evropi, bo pač priznal, da so bile te besede zelo resnične. Le tisti, ki so poznali delavsko gibanje v vseh globljinah, ki so poznali vse faze tega orjakega boja, ki se je pričel z nastopom Karl Mar- ksa in Engelsa, je mogel zapo- steti velikanski, dalekosežni pomen zmage ruskega proletariata nad carizmom in baš zaradi tega je bilo številno onih, ki so imeli neomejeno zaupanje v končno popolno zmago sovjetske vlade tako malenkostno izpovedka in še dolga leta kasneje.

Usoda je nanekla, da sem bil baš tiste kritične čase urednik prvega slovenskega komunističnega časopisa v Ameriki in s tem v položaju, ki je bil vse prej kot prijeten. Navdušen in poln neomahljivega zaupanja v končno, popolno zmago ruskega proletariata, pa nisem postal fanatik in sem se vedno zavedal, "da Amerika ni Rusija", kakor sem takratil "sodrugom" tudi često povedal, kar mi je prineslo tudi končni poraz — bil sem vržen iz stranke baš po tistih ljudeh, kateri so potom svojega fanatizma ali pa izdajstva uničili prvotno precej zdravo in krepko komunistično gibanje v tej deželi.

Teško mi je opisati vse težave mojega taktirnega stališča. Videl sem okrog sebe ljudi, kateri so bili fanatiki ali pa častihlepni in would-be voditelji, z revolucijo v rokah. Bili sem se proti amezni taktiki, proti otročjim idejam, proti direktnim lumpirjam, toda vse zaman — končno je zmagala velika laž v oseh prosulega B. Kot delegat sem se udeležil konvencije Farmer-Labor stranke v St. Paulu, Minn., in moral biti priča otročjim dejanjem nezrelih, fanatičnih ali pa skrajno sebičnih in lopovskih kričarjev. Moral sem biti priča moralnega poraza, katerega smo doživeli v velikem gledališču, kjer smo zborovali, ter smešnih prizorov, ki so se odigravali pred delegati, ki so prihajali iz konservativnih vrst ameriškega delavskega gibanja ali pa še konservativnejših vrst bogatih ameriških farmerjev, kateri so takrat vltivali še vse blagoslove vojne in povojne prosperitete, ko je bila cena pšenice še na vrhuncu, to je, ko se je prodajala še po dva dolarja bušel ali celo več. In tem starim, konservativnim farmerjem so hoteli ubiti v glavo radikalne ideje...

Kot urednik komunističnega časopisa sem stal pred nalogo, da pomagam pri izpodkopavanju

SNPJ, ko je bila izdana parola: "Podjarmiti ali pa uničiti!" — in to potom tistega več ali manj slavnega progresivnega bloka. Tudi sem stal na razpotju, da delam proti svojemu prepričanju ali pa kršim takozvano strankno disciplino in sledim Loretu in številnim drugim urednikom. B. je stal takrat na povraju in njegovo besno kričanje je preupilo vse zdrave misli in ideje. In tiste čase je strdalo v Rusiji deset milijonov ljudi; na tisoče jih je umiralo gladu vsaki dan, zavenske čete in bela armada, vsa ta strupena topla je prodirala proti Moskvi in ruski proletariati se je boril na življenje in smrt. Kot tajnik Prija- teljev sovjetske Rusije sem vodil pomožno akcijo in žel preel- anje uspehe uživajoč velike simpatije in pomoč od strani naših rojakov, kateri so kasali takrat več navdušenja in zanimanja za ruski proletariati kakor sedaj. Bili so to časi, ko bi marsikateri obupal in se razočaran okrenil v drugo smer, toda mene je držalo na mestu neomejeno zaupa- nje v končno zmago, ker sem pač imel prepričanje, da je v vsakem revolucionarnem ljudstvu neizmerna sila, sila, ki ne pozna meje svojega poztvovanja. Vedel sem, da pomeni ta preobrat v Rusiji novi temeljni kamen v bojih svetovnega proletariata, tudi če bi bil ruski proletariati premagan.

Proučevajoč položaj, sem se zavedal, da bodo zavenske sile morale vzdrževati v Rusiji milijone vojakov, ako bodo hotele za stalno podjarmiti deželo. Vedel sem, da je v ruskem narodu strašna odprna sila proti tujim vltivlvcem, sila, katere jim po- magava, da pozabijo celo na interese matične carja in da ne poslušajo kričarjev povov. Vedel sem, da se bo razvila civilna vojna in da se bo ponovilo to, kar se je zgodilo za časa Napoleona, "ko je bil za vsakim grmom uporni kmet", ki je streljal na sovražnike domovine. Spominjal sem se na članke zmagane vojne- ga poročevalca Simondaa, ki je pisal: Da se premaga Rusijo, je treba 10 milijonov dobro oro- ženih vojakov in tudi s to silo bo mogoče zavzeti to ogromno de- želo samo do Uralskega gorovja, za katerim pa se lahko Rusi bori- jo dvajset let ali še dalje, ako treba. V svojih člankih je nade- lje omenjal, da bi bilo po dobi- ni zmagi potrebno vzdrževati v vsaki vasi čete vojakov, kar bi stalo milijone, katerih niti skup- ne kapitalistične države končno ne bi moge plačevati.

Zavedajoč se vsega tega, sem bil stalno trdno prepričan o kon- čni zmagi sovjetov, kakor sem bil prepričan kasneje, ko je vsa buržoazija in žal v mnogih al- čajih tudi socialistični časopisje smiselno vsak korak sovjetske vlade, ko je prevladovalo celo med organiziranim delavstvom v mnogih slučajih prepričanje, da se "ruski eksperiment" ne bo ob- nesel in da je taktično popolno- ma zgrešen.

Bilo je potrebno, da je človek imel zelo krepko voljo in globo- ko razumevanje ne samo glede latinosti položaja, temveč tudi glede psihologije ruskega naroda, da mu je bilo mogoče vzdr- žati napram predsodkom.

Sovjetska Rusija je zmagala na celi črti. Sicer se petletni na- črt ni končan, toda vseeno, zma- ga je izvojevana, velika, dale- kosežna zmaga; prvi temeljni ka- pitalizma so se urušili v prah pred navalom tega proletarskega orjaka.

Danes Rusija, jutri Nemčija in Italija — požar bo vzplamtel v doglednem času, požar, ki se ne bo vstavil ob meji te ali one de- že, temveč bo drvil naprej — od oceana do oceana z nevzdr- livo silo.

Govorijo o imperalistični vojni proti sovjetski Rusiji. Poka- žite mi deželo, ki bi se predzri- la poslati svoje izkoriščane, be- dne, nezadovoljne mase proti delavski republiki? Mogoče se pač predobro zavedajo, kako ne- varno je dati tem masam puške v roke.

Toda vltic temu kričijo komu- nistični fanatiki po Ameriki in prireajo protestne shode, kakor da hočejo opozoriti vladajoče na možnost take zmage. Da ti kri- čil sami ne verujejo v to, o čemur kričijo, je pač jasno — zopet jim gre za kričečo reklamo in za kole- kcija, kot običajno.

Član sem ameriške socialistič- ne stranke, dasi ne odobravam taktike delavske ali druge inter- nacionalne, ker pač ni več druma, (Dolje na 2. strani.)

Seksualno vprašanje in svetovna vojna

Pred kratkim je umrl v 83. letu starosti znameniti švicarski psihiater in raziskovalec spolnega vprašanja prof. dr. August Heinrich Forel. Rodil se je 1. novembra 1848 v Mar- gesu (kanton Waadt). Njegov stric namreč sloveč Aleksi Forel mu je že zgodaj vnašel smisel za opazovanje narave. Posebno so ga zanimale dečka mravlje, ter je že kot 10-letni fantič prvi odkril priživniško življenje nek- ga posebno malega rodu mravelj. Študiral je zdravništvo na Dunaju in je postal 1879 na- statelj umobolnice Bùrgheolzi pri Curiu, profesor curijske univerze. 1898 se je od- vadal vsem službam in posvetil povsem svojo družabno in strokovno raziskavanju.

Ves svet je poznal v njem neume- borena proti alkoholizmu in vlačugarstvu (stittuciji). V svoji borbi je šel tako daleč, da je zahteval "zaključno odstranitev teh ogro- ženih primerov človeških možgan z usmrtnijo- bo" in tudi skopitev zločincev. Izdal celo kopico knjig, izmed katerih je najznan- jejša "Die sexuelle Frage". Kako plodno bilo Forelovo pisateljsko delo, nam kaže to, so našli že pri njegovi 70-letnici 554 vrst in 860 manjših del.

Is znamenitega dela "Seksualno vpra- nje" prinalamo v naslednjem izjavljanju nek- nega znanstvenika o "Prostituciji, zakonu spolnih bolezni in svetovni vojni":

Narščanje prostitucije, posilitev in sp- nih bolezni, kakor tudi razrvanost množ- srečnih zakonov je v zvezi s kakokoli koli- slabšanjem kvalitete človeštva v svetovni vo- ni le potrdilo moja črnogleda pričakovanja pri izbruhu, temveč jih je še daleč nadri- lo. Za moderno vojakovanje izberejo po obe- vojaški dolžnosti najboljše in najkrepkeje- talec in dual in jih pošljejo v smrt. Za to- to mori se zmanjša telesna in duševna vs- nost rodu. Za nadomestek ostanejo izma- družbe: bebi, bolniki in zločinci. V vojni mi se šrtujejo junaki in poštenjaki, dočim strahopetci in sebičneži rešijo življenje a- begom ali vdajo.

Poleg tega pa vojna demoralizira člove- ker ga odvaja družabno koristnega dela ter napravi krutega in brezčutnega za tuje bolj- vzburka vse protisocialne nagone sovra- maščevalnosti, sadizma, lenobe in brezbr- sti. Po vrhu vsega pa pospešuje še zlorabi- ste alkohola in tobaka.

Pri vojakujočih se javlja strahovito na- ščanje primerov zakonske nezvestobe nek- obliki običajne prostitucije med vojaiki in- nikli, temveč se pokažejo tudi sicer znan- ženskimi, bodisi že potem v zasadenem o- lju, v ujetništvu ali internaciji. Na drugi- ni pa so se spetale osamele žene pogosto- drugimi možmi, kar je dovedlo pri porra- zakonca večkrat do tragičnih prizorov.

Prav tako so se dogajala v vseh tabori- nekstevilna posilstva. Neki vojak, ki se je- nil iz Soluna, se je ponašal s tem, da je- posilil dvajset žensk! Mnogo vojakov je- lezlo spolne bolezni, predvsem sifilisa. Če- preudarimo, da se je pridružila okvaram- metka po alkoholu še okvara po sifilisu, pa- imamo sliko družabne dobrotnice svetov- vojne.

Pa ne le to! Celot v nevtralnih držav- kakor na primer v Švici, so se pokazale de- razluzajoče posledice predolgega vojaškega- bovanja in bedastega vojaškega dreiranja- bi se dalo nadomestiti s koristnejšimi javn- sanacijami in zgradbami. Abstinenci so po- sto spet zapadli alkoholu.

Danes po končani svetovni vojni jadi- jejo zmagovalci, premaganci in nevtarci v- palosti človeštva in vsak išče kriev — pri- pač? Naravno pri drugih, v nebesih in pri- deh, samo pri sebi ne. Tako postajajo me- dušni, namestu da bi uvideli, da more pri- rešitev Evropi in človeštvu le osebna zadr- tev sil vseh premagancev, zmagovalcev in- tralcev v trdem delu skupaj s trajnim mi- ki se ustanovi s pomočjo mednarodne- vendar enkrat osvobodjenih narodov, in sicer- trajni demokratizaciji družbe, ne pa v ni- popačenosti.

Verujem, da mi bo pritril vsak, ki je- del in občutil usodne posledice svetovne- v letih 1914—1919, ki ga sicer niso osebno- tagnili v vojni vrvež, a je pozorno zasledo- to krizo vojne v tisku ali izpovedbah dru- da je upravičen klic: "Dovolj žrtve! Dost- razdejanja!"

Prvi Američani v Alaski

Kakor poroča dr. Walter Hough, kurat Narodnega muzeja v Washingtonu, je dr. Al- Hrdlička, znani in odlični ameriški antropolo- pravkar sporočil iz Alaske, kjer išče ostank- pračloveka, da je našel na otoku Kodiaku- bližini južnega alaskaškega obrežja oktja- davnih ljudi, ki so morda bili prvi predci- severnoameriškega kontinenta.

Dr. Hrdlička goji že dolgo let teorijo, da je bila Amerika obljudena od severa in pr- ljudje so prišli sem iz Sibirije po Beringo- ožini in preko Alaske. Najprej so obljudili- verne kraje in ko so se razmnožili, so pred- vedno bolj proti jugu ter končno napolnili- Severno in Srednjo Ameriko. To so bili pr- niki današnjih Indijancev.

Dr. Hrdlička je že leta 1926 začel raz- iskavanje v Alaski, da potrdi svojo teorijo- a šele zdaj je odkril prve kosti. Nekatera- kostja so zelo dobro ohranjena. Hrdlička- poslal svojo najdbo v Narodni muzej, kjer- do okostja preučevali in skušali dognati, k- tero dobo spadata.

Ameriška mornarica (ozadje) pri Zlatih vrta- lih v San Franciscu je vedno na stra- — da mi- jonarji lahko brez skrbi igrajo golf, brezposelnj pa mirujejo v svojih brigah...

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji)

SMRTNA NESREČA DUNAJ- CANA PRI BOHINJU

Pri fotografiranju Bohinjskega jezera pade v prepad in se ubil

Ljubljana, 14. avgusta 1931.
Na Bledu je bival na počitni-
ni nek Dunajčan, ki se je s svo-
jo ženo in otroki. Delali so izle-
to razne strani in inženir je stal-
no nosil s seboj fotografirski apa-
rat ter slikal krasote naših kra-
jev. V sredo 12. t. m. je odšel v
ružbi svoje žene, sestre in hčer-
ke proti Bohinju in k slapu Sa-
vice. Ko so se vračali od izviru
slavnice proti Bohinju, je zagledal
lepi razgled na Bohinjsko
jezero ter je sklenil od tamkaj
zrati posnetek. Tamkaj je čista
gričica, ker je pod njo prepad
Savice. Da bi nastavljal svoj fo-
to-aparat, je stopil inženir čez
plot in nastavljal stojalo na je-
za pol metra široki polci med
plotom in prepadom. Polica je bi-
la prestopila s mahom in premo-
gla od dežja. Pri postavljanju
stojala za aparat je inženir na
polkem mahu spodranil in
trmoglavil je v prepad. Njegov
žena je vsa prestrašena po-
hitela h Grobotkovemu bifeju
ter obvestila ljudi o nesreči. Obe-
tem je pihel nekdo v hotel Zla-
gorog po nekega nemškega
dravnika in reševalce. Odpravili
so se po strugi Savice navzgor
našli ponesrečenca v strugi že
mrtega. Priletel je na desno
tran glave ter si razbil lobanjo.
Nek je tudi zlomljeno levo nogo.
Njegovo truplo so prenesli v bo-
hinjsko mrtvašnico, odkoder ga
repeljejo na Dunaj. Pokojnik je
bil imovit Dunajčan, star 46 let.
Na onem mestu se še nihče ni
onesrečil, tega Dunajčana pa je
spota pogleda na Bohinjsko je-
zero zapeljala, da je stopil na
ob prepada, pri čemer je str-
noglavil v globoke struge Sa-
vice.

VELIK POŽAR NA BLOKAH

Velikim posestnikom pogorelo 11
objektov

V torek 11. t. m. zvečer je ob-
šla katastrofa druga požar-
na katastrofa. Gorelo je na Blo-
kah. Ogenj je izbruhnil zvečer
rog devete ure v vasi Para v
kudnju posestnika Josipa Ve-
la. Ogenj se je oddal naglo
azirali na druge stavbe ter v
pol ure uničil 5 posestnikov sklo-
po vso imovino. Pogorelo je 11
objektov.

Gasilec gre hvala, da ni po-
gorila vsa vasa in da katastrofa
ni zavzela takega obsega kakor
požar v Nadlesku. Gasilec so pri-
šli iz vse okolice s svojimi
rizgalmi. Zal ni bilo na raz-
polago zadostne vode in so morali
politi cevi več brizgalen ter čr-
pali vodo iz velikega vodnjaka.
Novi vasi, ki je oddaljena od
gorišča skoro 1 km. Ostala
ruštva pa z brizgalnicami niso
mogla nič, ker ni bilo vode. Ga-
silec so zato predvsem reševali
gorečih hiš, kar se je dalo. K
reči tudi ni bilo vetra, sicer bi
se vasa postala pepel. Domača
motorna brizgalna je delala ne-
restano vso noč do 5. jutraj.
Tako se je ta brizgalna iz-
kazala pri požaru v Nadlesku.
Jude radi povedo, da je ta
brizgalna izdelek ljubljanskih
trojnih tovarov in da je torej
domača roba. Škoda, ki so jo
prva cenili na pol milijona, zna-
ša krog 300.000 Din. Osnova se
je odbor, ki bo pobiral za podpo-
ro gorelecem.

DROBNE VESTI

Požar v Semiču. — S hišo vred
zgorel

V sredo 12. t. m. je požar uni-
čil posestniku Martinu Kambiču
Preloži vse razen poda. Požar
je izbruhnil sredi noči, ko so val
domači spali. Zmeheni so planili
pokonci in opazili, da jim gori
hiša nad glavo. Pohitili so ven
ter začeli reševati, kar se je dalo.
Pri tem se je zgodila težka ne-
sreča. Posestnikov brat je pohi-
tel v shrambo mesa in masti, da
bi kaj rešil iz gorčice hiše. Toda
domaj je dospel v shrambo, se
je zrušila nanj goreča streha in
ga pokopala pod seboj. Nihče ni
bega opazil, ker so gasili in reše-
vali na drugem koncu. Ko je po-
žar uničil hišo in vse drugo ru-

pravil skoro vse imetje. Slavko
G. je zaslužil nevarnost, vzel de-
kletove stvari, češ, da jih poš-
lje v Radgono naprej, a je stva-
ri zastavljal in dobil zanje nekaj
denarja. Policija pa ga je ven-
darje iztaknila in zaprla. 24-let-
no dekle, ki je našla tega Slavka
preko malih oglašev, pa je ob
5000 Din gotovine in pohištvo
itd. In še ob ženini, ki so ga za-
prili.

Redukcije. — Združene papir-
nice imajo dve tovarni, eno v
Vevčah, drugo v Medvodah. Po-
ročali smo že, koliko je bilo že
reduciranih delavcev v Vevčah.
Zdaj so jih reducirali tudi v Me-
dvodah. Ustavili so en stroj za
papir ter vse pri njem zaposlene
delavce odpustili. Teh je krog
50. Kolikor je bilo od tega stro-
ja odvisnih uradnikov in poslo-
vodij, so jih premestili v tovar-
no v Vevčah, kjer bodo starejši
vpokojili. Uradniki, ki so bili
upokojeni, bodo prejeli pokojni-
nino, delavci in delavke pa so
prejeli delavne knjižice a po-
hvalno oceno, da so dobro gara-
le vsa leta službe itd. Ker pa je
začela tovarna zniževati delav-
ske mezdje v Vevčah za 1 Din na
uro, je upravičen sum, da skuša-
je prireditelj na delavstvo in ga
pripraviti na občno znižanje
mezd. Podjetje sicer trdi, da je
reducirala krija krija, ki je zni-
žala naročila in tovarna ne mo-
re delati v vsem obsegu. Delav-
ce so torej odpustili, kolikor pa
jih je ostalo v službi, so jim zni-
žali plače za 1 Din na uro, delajo
pa le tri dni v tednu. Dividende
delničarjev Združenih papirnic
pa so vsako leto enako visoke.

Umrli starček. — V St. Vidu
pri Ljubljani je umrl devetdeset-
letni Ignacij Nučič, eden najsta-
rejših Slovencev. Rodil se je
pred 90 leti v Ljubljani, po vo-
jaškem službovanju je stopil v
policijsko službo ter dosegel tu-
rang nadzornika agentov.

Avtomobilna nesreča. — Bli-
zu Lesc se je na cesti proti Ble-
du pripetila težka avtomobilna
nesreča. Proti Bledu so se pelja-
li na avto odvetnik dr. Stiz iz
Krapine s svojo ženo in hčerko.
Na nekem ovinku jim je pripel-
jal nasproti drug avto. Sofer se
mu je hotel izogniti ter je za-
peljal na travnik, kjer pa je iz-
gubil oblast nad volantom ter je
avto s vso silo zadel v drevo ter
se ves razbil, potnike pa je po-
metalo iz njega na travnik, kjer
so obležali nezavestni. Odvetnik
dr. Stiz ima dvakrat zlomljeno
nogo in mnogo prask po vsem
telesu, žena je obrezana po vsem
obrazu od razbitih kip, manjše
poškodbe pa ima tudi štiriletna
hčerka Ivica. Prepeljali so jih s
takšji v ljubljansko bolnico.

Pašja rampa. — Bled, tako
lep predel naše Slovenije, je
postal sedež mnogih visokih go-
stov in bogatih inozemskih leto-
vičarjev, radi katerih je lep,
tihi Bled postal glasno zabavišče
za vse, ki imajo dovolj denarja
in časa. Zato so pasji ljubitelji
tudi izbrali Bled za kraj svoje
razstave, kjer bodo 15. t. m. o-
tvorili razstavo lepih in negova-
nih psov. Za razstavljalce in za
njihove pse bo dala železnika u-
prava na razpolago poseben va-
gon. Ali bo vagon tretjega raz-
reda ali pa bodo za pse dali na
razpolago vagon prvega razreda,
še ne poročajo. Vemo pa, da za
brezposelne delavce, ki morajo
iskati v raznih krajih delo, ni ni-
koli na razpolago posebnega va-
gona niti znižane vožnje. Dresi-
ranci pa so pač nekaj drugega
kot brezposelni, zgarani delavci.

GLASOVIZ NAELBIN

(Nadaljevanje s 2. strani)

da je ta internacionalna a social-
demokracija danes glede taktike
v mnogih oziirih v nesoglasju s
temeljnimi principi čistega mar-
ksizma. Kdor se danes veruje v
parlamentarizem, ne razume de-
lavskega gibanja in se ni v sed-
njih letih ničesar naučil. Toda
Amerika ima popolnoma druga-
ne probleme, ima delavstvo, ki
je politično popolnoma nezrelo in
neizolano, s posebno duševnostjo
delavstvo, ki ne pozna niti
primitivne politične abecede. Naj
se ameriško delavstvo oklene so-
cialistične stranke, posebno se
je naj oklenejo naši radikalci in
ozdravijo, oziroma pomagajo o-
zdravit bolezni, katere slabijo
danes socialistično stranko, pa
bomo dosegli velike uspehe. Kri-
čanje o izdajalskih socialistih ne
koristi nikomur, kakor vladajo-
čemu razredu, povzroča pa silno
zmedo med delavstvom. Okleni-
mo se socialistične stranke, po-
kažimo vladajočemu razredu, da
smo se končno tudi mi prebudili
iz političnega spanja, poljimo
svoje zastopnike v Washington,
pa bomo videli uspehe in strah,
ki bo zavladal v tabornu nasprot-
nikov. In se le potem lahko go-
vorimo o radikalizmu. — Poka-
žimo predvsem, da znamo rabiti
svoj razum na volilni dan in se
le potem lahko pokatemo, da
znamo rabiti, ako potreba, tudi
drugačno orožje.

Toda, to so samo ideje — do-
bre misli. Kako se bo razvijalo
ameriško delavsko gibanje, bo
predvsem odvisno od razmer v
Evropi. Ko bo prišel v Evropi o-
ni silni preobrat, ko bo zlomljena
moč evropskega kapitalizma, bo
zadela Ameriko strašna gospo-
darska kriza in od tega časa na-
prej si bo ameriški kapitalizem
začrtal svojo lastno pot — uve-
do bo nedvomno reforme, da za-
dovolji svoje sužnje. — Ko se
bo ameriški delavci "zopet vozili
s svojim ffordom na delo", bo za-
dovoljen in bo rekel: "Sociali-
zem je starokrajška ideja — We
are Americans". Seveda bo prišel
tudi za njega čas, da bo svoje
mnenje spremenil — o tem ni
dvoma.

Zaenkrat pa je gotovo, da bo
med turojerci v Ameriki prišlo
do velikih izprememb. Predvsem
se bo razvijalo veliko naseljeva-
nje v Rusijo; o tem ni več dvoma.
Razne narodnosti si bodo
pričele ustanovljati naselbine v
svojevratni Rusiji in med temi ne
bodo Jugoslovani zadnji. To se
bo zgodilo predno minejo dve
letja, pa delujmo proti temu ali
ne. Izzeljevanje bo ublažilo vsaj
deloma bresposelnost, toda na
drugi strani bo to pomenilo tudi
gospodarsko nazadovanje dežele.
Preobrati v ostalih delih Evrope,
do katerih pride gotovo v prihod-
njih par letih, bodo imeli nadalj-
ne silne posledice na izseljeniško
vprašanje v Ameriki in tudi ali-
ne gospodarske posledice, ker
bosta takrat stala ameriški in
mogoče angleški kapitalizem
poleg japonskega, osamljena na
svetu, a svojimi starimi "tradi-
cijami" in zastarelimi idejami, ka-
tere se nikakor ne bodo ujemale
z novim družabnim redom, ki si
bo polagoma osvajal svet.

Mogoče bo ta izvajanja mar-
sistikeri smatrali za utopična,
kar pa me ne moti, da bi jih ne
poslal v svet, ker nam prav nič
ne more škoditi, ako enkrat po-
gledamo preko ploča po širnem
svetu, pa magari zaenkrat mno-
goče nekoliko predač — za go-
tovo ljudi. — Spartak.

Peruškov vti iz Washingtona

Washington, D. C. — Ne vem
zakaj sem tukaj. Le toliko sem
spoznal, da mnogo ljudi ne po-
zna življenja revnega slikarja.
Vse zlate gore in gradove so mi
obetali pred par tedni, ko so me
vabili sem. Da se še enkrat pre-
govorim o rešnici, sem se dal pre-
govoriti — in danes sem že dru-
gi razočaran.

Približno teden dni sem lažil
po tem mestu. Našel nisem nič.
Stanovanja so zelo draga, stila
tudi. Vnanje same povode. Dobro
je za one, ki imajo državno služ-
bo. Zato pa ti ljudje ne razume-
je razmer in današnje krize. U-
metnik, ki ni komercialen, ne mo-
že živeti v Washingtonu. Tukaj-
nji ljudje se sploh ne zanimajo
za umetnost. Vidiš le oficijano
puščobo in uradno auhorantnost.
Hoteli so samo za gospodo.

Delavski sloji so zelo pomeša-
ni. Bele in črne kože, ni razlike.
V enem nadstropju hla bela
družina, v drugem črna. Črnci
so zelo zaposleni pri mestnem
delu. Brez Grka, Italijana in Ju-
da pa ni nobenega ameriškega
mesta. Pri srečevanju ljudi opa-
ziš, da ima skoro vsak avazlo,
ako ne na kapi, pa na telovniku
ali pri hlačnem žepu. Tu je vse
oficijano.

Ogledal sem si z družino vred
predsednikovo Belo palačo, toda
naša amola je bila, da nismo bili
v nedeljski obleki. Sili smo tak
kot potujenci. Kdo bi mislil na
kaj drugega. Toda moja rujava
srajca in blatni čevlji so zbudili
precej pozornosti in nič mi ni
bilo prijetno, ko so sumivši o-
brali predači za nami. Seveda, mi
spadamo le v kak turistični park.
Vse je za denar, vse krišnem
te nadlegujejo, da ti pokažajo
mesto. Jas sem ga sam dobro
pregledal v dveh dneh. Veliko
čmarja je zabitega v državnih
poslopih, spomenikih, marmar-
ni kaj še vas, a se vedno sklanja
nova poslopja.

Ustavil sem se tudi v Dayton
muzeju. Tam v dveh sobah so
razstavljene štiri moje slike v
poletni obleki. Nekaj slikarjev,
katerih dela so tu, še trohni. Tu
sem prvič videl, da so obšli na
stene dela živčih in umiranih u-
metnikov kar akupaj.

V večjih mestih W. Virginije
in Marylanda sem se tudi usta-
vil. Vse je nekam mrtvo. Samo
avti šumijo s hribov v doline in
obratno. Sedaj se pripravljam za
povratak v svoje staro mesto
Chicago, ako me moj "ohay" sre-
čno privleče. Podpravljeni.

Grigor Perušek.

Smrt slovenskega letalca

N. Bradec, Pa. — Dne 23.
avgusta je smrtno ponesrečil
avtomobilski letalec slovenski
mladenič in aviatik Jakob Zajc.
Dovoljenje pilota je dobil šele
pred dvema tednoma. V nedeljo
je vzel s seboj svojo tovaršna
Joseph Petroška na kratak
polet. Krog 6:30 mu je odpo-
vedel motor in njegov aeroplan
z obema mladencema je treščil
na tla v Snowdens, Pa. Zajc je
bil na mentu mrtov, Petroske pa
čez par ur v pittsburski bolnici.
Pokojni Zajc je bil šele 18 let
star, njegov tovariš pa 19.

Mladi Zajc je bil član dru-
stva št. 300 SNPS tukaj. Pogreb
se je vršil dne 27. avg. v spre-
stevu mnogih prijateljev in zna-
cev, ki so ga sprejeli k večni-
mu počitku. Sorodnikom izrekam
naše iskreno sožalje!

Anton Rodnak.

Predavanje

Camdenburg, Pa. — Naš pla-
talj Ivan Cankar je nekdo za-
pisal: "Kdor ne zahteva od življe-
nja ničesar, je gnušna golazen,
ki ima vsakdo pravico, da jo
stre s peto. Samo tisti ima pra-
vico do življenja; ki se sveda te
pravice in ki jo tirja, če mu jo
trajajo."

Kaj bi rekel danes Cankar, ko
bi videl v pomanjkanju žive
pridno delavstvo? Videl bi: lah-
kotiljenje, ponižno ljudstvo, ki
se zanaša ter čaka od neke po-
moči, samo pa ne migne z mezin-
cem, da bi si izboljšalo razmere
v svoj prid.

Kdor resnično stremi po iz-
boljšanju razmer ter se želi po-
gledati v zadnji problem, naj ne
zamudi Ivan Molkovega pred-
avanja, v nedeljo dne 6. sept. ob 2.
popol. v dvorani društva "Posto-
jnaka jama" SNPJ v Strabanu,
Pa. — Frank Ramona.

Ob stoletnici rojstva pisatelja Franceta Levstika

Za Prosveto napisal naš ljubljanski dopisnik.

In skušali so Levstika moral-
no ubiti. Razstobili so vest, da
je Levstika podkupila vlada. In
to so govorili tisti rodoljubi, ki
so prav takrat zaslužili težke ti-
sotake s gorenjsko železnico.
Levstik je izdal svoj satirično-
zabavljiv list "Pavlina" ter v
njem udril po teh rodoljubih
in po vsem, kar je smrdelo.

Todaj ga je poklical Stritar
na Dunaj sourejšat mesečnik
"Zvon". Na Dunaju je Levstik
dobil tudi za nekaj časa službo:
prevajal je državni zakonik in
njegovo vestno delo so zelo po-
hvalili — tuji. To je bila za Le-
vstika prva pohvala njegovega
dela in vesel je bil zelo. In tu-
di zatem se je zanj zavzel Ne-
mec, dr. Muys v Ljubljani. Muys
je bil ravnatelj hčijske knjižni-
ce. Ko se je izpraznilo mesto
skriptorja, so Muys, Miklošič in
Wagner predlagali Levstika za
to mesto, slovenski rodoljubi pa
so intrigirali proti njemu! A
Levstik je bil vendarle imeno-
van za skriptorja. Tu je delal kot
jezikoslovec, kot literat pa je sa-
mo bil plač mladinske pesmi za
"Vrtce". Takih mladinskih pe-
smi premore naša literatura le
malo.

Toda vse trpljenje in vsi boji
so Levstika že izmučili. Bolehiti
je začel in omračil se mu je tu-
di razum. Po večletnem trplje-
nju je 16. novembra 1887 umrl.
Pokopali so ga v pisateljsko
grobnico pri sv. Krištofu.

France Levstik stoji med
Prešernom in Cankarjem. Lev-
stik je mejnik in temelj vse-
mu novemu slovarstvu. Njegovo
delo je bilo temelj, brez njega
naša literatura ne bi bila to, kar
je. Postavil je temelj prozi s
svojim "Martinom Krpanom",
dal nam je prvi potopis, dal nam
je ljubosensko in politično liriko,
dal nam je liriko za mladino, dal
nam je prve članke o čistem slo-
venstvu, bil je eden naših prvih
jezikoslovcov, bil je kritik —
vsem je polagal temelje in s vsa-
kim delom je irtvoval del svoje
časne arete. Kljub vsem trdi bor-
bi za našo slovensko življenje je o-
stal vedno zagovornik resnice in
pravice, pa četudi je trpel vse
do svoje smrti radi te svoje mo-
žatosti. Od usodnih svojih prv-
ih "Pesmi" leta 1854 do zad-
njih svojih otroških pesmih je
bil vedno človek, ki gradi, gra-
di iz mla. S svojo krvjo je mešal
malto za temelje, na katerih sto-
ji vaa naša literatura.

Levstik je ustanovitelj sloven-
skega realizma. Kritično je vred-
notil življenje, podiral gnulobo
in sdeli sodrjeje. Vse njegovo le-
stovno delo je en sam klic,
naj se istirjeni slovenski "lite-
raturni možje" vrnejo tja, kjer
jim bodi edini čisti vir — k na-
rodu. Levstikovo delo je nade-
ljevanje Prešernovega in sredi
diletskih pisaveh in gromovni-
ki je našel Levstik spet stik
s domačo zemljo in njenimi ljud-
mi. Kar spominamo se Krpana,
kako ves vonja po naši zemlji in
kako je ves pristen naš človek,
spominamo se njegovega "Popoto-
vanja iz Litije do Cateca" — na-
šega prvega zgodnjega potopisa.
Spominamo se, kako je v neki ve-
likolaki gostilni Levstik pogre-
bil Stritarja in ga odvedel iz so-
be za škrice v sobo, kjer so bili
kmetje, čes, tu je tvoje mesto.
In tako je tudi Levstik s svojimi
deli pokazal vsem takratnim
slaganim literatom, ki zdaj o
njih komaj kaj vemo, da se je
toda vrnil k našim ljudem in
od tod črpal snov in jezik. Ro-
doljubi so mu marsikaj tega za-
merili, Levstik je osebo pretr-
pal radi tega mnogo, a položil je
temelj s svojimi deli in rodil nam
je Jurčica, Stritarja, Levstika, Ju-
ričiča, ta trojica — ki ji je bil na
čelu Levstik — je podrla stare
avtoritete in dovedla literaturo
do ljudstva in ljudstvo do lite-
rature. Od takrat je stik našega
slovarstva s ljudstvom ostal do
danes, od takrat drži naše slo-
varstvo zrcalo narodnemu življenju.

To nam je bil Levstik kot li-
terarni delavec. Koliko je storil
kot kulturni delavec, smo deloma
že povedali. Njegovo delova-
nje je šlo v vse smeri. Poleg že
naštete moramo poudariti, da
je ustanovil in preuredil tudi
"Dramatično društvo" ter s tem
postavil temelj tudi slovenske-
mu gledališču, s izdajo "Sloven-
ske Taleje" pa je pripravil plo-
na tla za slovensko dramsko li-
teraturo.

V politiki je s njemu lastno o-
strojstvo bil zlagan rodoljub-

je in kompromisane, neodločne
slovenske moze, ki so imeli polna
usta fraz, a so bili blapi kakor
vedno. Marsikatero pikro jim je
povedal Levstik v člankih in sa-
tiriranih verzih. Blatili so ga na
vse načine, Levstik pa je dejal
kratko:

Sranko smolar
nikdar ni kemik,
Janko svinjar
nikdar polemik!

Spopal je hlapčevstvo vodil-
nih slovenskih moč in jih napa-
dal radi tega kjerkoli je le mo-
gel. Naj navedemo nekaj njevo-
vih satirčnih verzov, s kateri-
mi jim je tolkel po buticah:

Slovenska ostuda:
Da jaz bi se s tako ostudo boril?
Sam svoje pero bi premalo častil!
Omlačeno, garjavo žabo premilaj,
ki leze s trebamom napetim pod
avslaj;

opomni rujave stenice se, brate!
Opomni amrađu se jej kože
robate:
polodi na srce pošeno roko,
če mogel ognusiti prste bi s njo?
O Slovenceh pravi v neki pe-
smi, da ne spoštujemo sami sebe
in da pljuvajo sami nase, pa so
vprašuje:

In kako hče ta medloba
da mu pride slavna doba?
Ko so preved vneti rodoljubi
prišli spet na dan s zahtevo,
naj se slovensčina združi s hr-
vaščino v en jezik, je zapisal:

En jezik!
"En jezik moramo Slovani vsi
pisati;
torej naj se slovensčina s
hrvaščino pobratil!"

"Bog nam ga daj en jezik, ali
drugi možil!"
"s hrvaščine, slovensčine se ne
ustroji!"

A rodoljubi so govorili pri tem
o slovenski slogi, o "slovanem
slogu". In Levstik je napisal
spet:

Slovanški slog:
Besed naznane čudnih zmes
pisati,
po Rusih, Srbih in po drugih ne
vprašati,

puščati v nemar plama naših
starih rok,
slovensčino s hrvaščino goniti v
kozji rog;
tamu daj pravi se "slovanški
slog!"

Navedli smo kar na slepo ne-
kaj kratkih njegovih bodic v
verzih, a napisal je tudi daljše
pesmi, ki so jim dali vsebino te-
dajni politični in narodni boji,
ki je Levstik vedno posegel van-
je kot borilec in oster kritik. S
temi svojimi pesmimi nam je tu-
di Levstik pokazal, da politična
pesem ni "ein garstig Lied", u-
mazana pesem, marveč da je
prav tako lahko umetnina, če jo
sajope cel človek. (Tega boren
Levstika bi potrebovali Slovenci
tudi danes, mogoče bolj kot kdaj
poprej). Zakaj obraz slovenstva
ni bil nikoli tako spačen, kakor
je danes, in večjega hlapčev-
stva kot je sedanje rodoljubst-
vo naših veljakov in "pervakov"
naša zgodovina menda ne pozna.
Tako veljavnega, krepkega in
breskompromisnega človeka, ki
je bil Levstik, pa nimamo.
Op. ur.)

Misljam, da sem v tem kratkem
opisu poskušal dati čitateljem po-
dobno Levstika vsaj toliko jasno
da se ga bomo ob stoletnici nje-
govega rojstva spomnili s rado-
stjo, da smo ga imeli, in z žalo-
stjo, da nimamo takega moža
tudi danes.

(Konec.)

Diskuzija o novi politični stranki

Katonah, N. Y. — Ali delavstv
potrebuje novo politično stran-
ko? To bo glavni predmet dis-
kuzij na letni konferenci za-
stopnikov raznih delavskih orga-
nizacij, ki se otvori 6. septem-
bra v prostorih Brookwood de-
lavskega kolegijsa. Stavke ru-
darjev na polju mehkega premo-
ga in tekstilcev ter svilnih de-
lavcev v raznih krajih Amerik
bodo tudi predmet debatam. Da
lje se bo diskuziralo o vprašan-
ju bresposelnosti in pomoči akci-
ter o načrtih glede pridobivanja
članov Konferenci za progresiv-
no delavsko akcijo.

Uporaba premoga pada

Washington, D. C. — Uporaba
premoga v prvi polovici tega le-
ta je padla za 18.1% v prime-
s leto dobo prejšnjega leta, k
pokaže poročilo zveznega t
govinskega departamenta. Por-
očilo se nanaša na uporabo dor-
in na izvoz v inženstvo.

Inženir Hoover in Walter S. Gilford, predsednik telefonske-
ga trasta, ki bosta vodila generalno sekcijo za čorbo in star-
kruh za bresposelne delavce v kraljinih prihodnje zimo.

Nekajdesenkrat davno delavstvo
vsega so v družini "Prosveta". Ali
jih čisto vsak dan?

